

ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดของ

ลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส.สาขารายีไสล จ.ศรีสะเกษ¹

Factors Affecting the Customer's failure to pay of debts as Scheduled of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC), Rasi Salai Branch, Si Sa Ket

กฤติพร เกษแก้ว²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยแบบสำรวจ และมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากลูกค้าผู้กู้ของ ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าความถี่ร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การทดสอบค่าที วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 – 51 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 3 คน มีขนาดครัวเรือนอยู่ในระดับกลาง มีรายได้ต่อปี 100,001 – 300,000 บาท และมีรายจ่ายต่อปี 60,001 – 180,000 บาท มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ ด้านสถานะเศรษฐกิจ ได้แก่ น้ำมันราคาแพง ที่นำไปใช้ในการเกษตรทำให้มีต้นทุนสูง เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ราคาผลผลิตตกต่ำ และขาดแรงงานในครัวเรือน เช่น เดินทางไปทำงานในเมืองหลวงหรือต่างประเทศ เป็นลำดับสุดท้าย ด้านภัยพิบัติต่างๆ ได้แก่ น้ำท่วม เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ภัยแล้ง และไฟไหม้ เป็นลำดับสุดท้าย ด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ ได้แก่ โครงการพักชำระหนี้ เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือได้ไม่ครบทุกราย เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ โครงการรับจำนำข้าวเปลือก เมื่อราคาผลผลิตต่ำเกินไป และโครงการฟายชะลอน้ำ เป็นลำดับสุดท้าย ด้านภาระหนี้สินในระบบ (ธ.ก.ส.) ได้แก่ หลักประกันไม่เพียงพอ กู้ต่อไม่ได้ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ พนักงานให้คำอธิบายไม่ และใช้เวลานานกว่าจะได้รับเงินกู้ เป็นลำดับสุดท้าย ด้านภาระหนี้สินนอกระบบ ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยสูง รองลงมาคือ ความเสี่ยงสูง อาจเกิดภัยอันตรายจากพนักงานทวงหนี้นอกระบบ และ เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนภาครัฐ เป็นลำดับสุดท้าย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส.สาขารายีไสล จ.ศรีสะเกษ

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการทวิปริญญาโท หลักสูตรทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

The objectives of this study are 1) to investigate personal factors relating to debt payment among customers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC), Rasi Salai Branch, Si Sa Ket, and 2) to study factors affecting debt payment of the customers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC), Rasi Salai Branch, Si Sa Ket. This study was a survey research using questionnaires to collect data. Participants in this study were 400 people who were customers of the Bank. The collected data was statistically analyzed by using percentage, mean and standard deviation as well as inferential statistics including independent t-test, one-way ANOVA and multiple linear regression, with a statistically significant at the level of 0.05

The results revealed that the customers aged between 41-51 years old, with educational level of secondary, married status, 3 members for average household size, annual income about 100,001-300,000 baht and annual expenses 60,001-180,000 baht. The aspect of economic condition which consisted of the rise of gasoline prices affecting higher cost of agricultural. This was followed by the reason of low price product and labor shortage, due to leaving hometown for a job in big cities or foreign countries. In the aspect of natural disasters caused by flood, followed by drought and conflagration. Debt Suspension Project, Rice Pledging Scheme and also Check Dam projects which were the Government Assistance respectively were not available for all people. Also the aspect of the bank system debt (BAAC) was insufficient collateral to enable them to obtain the next loans, followed by unclear explanation of the bank staff and time spending to get the loans respectively. The last aspect were debts incurred outside the banking system included higher interest rate, followed by the risk of demanding payment of a debt incurred outside the banking system and financing constraints of the state respectively.

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม การเกษตรเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศไทย เป็นกิจกรรมที่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยยึดเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต โดยในปี 2562 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 7,271,759 ครัวเรือน โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 46.90 รองลงมาคือภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 16.07 และภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 16.02 ตามลำดับ (ศูนย์สารสนเทศและการสื่อสาร, 2562) ซึ่งผลผลิตที่ได้จากการเกษตรนอกจากจะใช้เพื่อการบริโภคแล้ว ยังเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคอุตสาหกรรม และเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศในการส่งออกผลผลิตด้านการเกษตรไปยังประเทศอื่นๆ แต่เกษตรกรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน มีภาระหนี้สินเป็นจำนวนมาก และขาดเงินทุน “สินเชื่อการเกษตร” จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามาช่วยให้เกษตรกรมีเงินลงทุนเพื่อใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยในการผลิต และเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างมั่นคง จากการที่เกษตรกรจำเป็นต้องใช้สินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพ ทำให้เกิดสถาบันการเงินเพื่อบริการสินเชื่อแก่เกษตรกร เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และสถาบันการเกษตรต่าง ๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์ เป็นต้น (สมฤทัย บัวกิ่ง, 2560)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ปรับบทบาทไปสู่ธนาคารพัฒนาชนบทมุ่งการเป็นสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาชนบทและภาคเกษตรครบวงจรเป็นศูนย์กลางทางการเงินภาคเกษตรและภาคชนบท สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ใช้กระบวนการสหกรณ์และผู้ประกอบการเป็นแกนสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถภาคการเกษตรไทย เพิ่มมูลค่าภาคการผลิตแบบบูรณาการ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในการให้บริการผ่านช่องทางเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการเงินและพฤติกรรมตามความต้องการของลูกค้า ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร เพื่อร่วมขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ ไปสู่เป้าหมายในการสร้างส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อยและให้บริการสินเชื่อที่หลากหลายมุ่งภารกิจพัฒนาชนบทภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อย และขยายการให้บริการสินเชื่อไปสู่บุคคล กลุ่มบุคคล ผู้ประกอบการ กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง และสหกรณ์ทุกประเภท ให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนสินเชื่อเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเพื่อให้เกษตรกรลูกค้ามีฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ใช้ชีวิตพอเพียงบนมาตรฐานเดียวกัน ที่ผ่านมามี ธ.ก.ส. มุ่งมั่นต่อพันธกิจที่มีต่อเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนเกษตรกร และเศรษฐกิจภาคเกษตรในชนบทให้เติบโตได้อย่างมั่นคงยั่งยืน การดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ครอบคลุมการให้สินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพอื่นเพื่อเสริมรายได้ รวมถึงการพัฒนาความรู้และคุณภาพชีวิต ตลอดจนได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับเกษตรกรลูกค้า เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงและมั่นคง สร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชนควบคู่ไป

กับการส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาสิ่งแวดล้อมพัฒนาการให้สินเชื่อและบริการครบวงจรพัฒนาแนวทางปฏิบัติงานให้รวดเร็วยิ่งขึ้นโดยการให้บริการสินเชื่อแก่เกษตรกรรายคน ในรูปแบบของสัญญาเครดิตเงินสด เพื่อให้เกษตรกรเบิกจ่ายเงินกู้โดยสะดวก และดำเนินงานบนพื้นฐานความร่วมมือกับส่วนราชการและเอกชน ในการช่วยจัดหาปัจจัยพื้นฐานต่างๆที่อำนวยความสะดวกการพัฒนาการเกษตรอย่างครบวงจร ในรูปของวัสดุอุปกรณ์ การเกษตร และเชื่อมโยงการตลาดโดยจัดตลาดกลางพืชผลทางการเกษตรตลอดจนการรับจำนำข้าวเปลือกมุงลดบทบาทเงินกู้ในระบบให้ความสำคัญกับการให้สินเชื่อเพื่อการผลิตระยะสั้น และระยะปานกลาง แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว เพื่อลดบทบาทของเงินกู้ในระบบ โดยสร้างนวัตกรรมทางการเงินใหม่ที่ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรรายคนโดยใช้บุคคลในกลุ่มค้ำประกันรับรองรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน สร้างรากฐานความพร้อมของเกษตรกรเพื่อสร้างรายได้ และฐานะทางการเงินที่มั่นคงให้แก่เกษตรกร

จากข้อมูลการรายงานผลประกอบการปี 2559 - 2563 ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พบว่า หนี้สูญ หนี้สงสัยจะสูญและขาดทุนจากการค้ำประกัน มีมูลค่าสูงขึ้นทุกปี โดยในปี 2563 หนี้สูญ หนี้สงสัยจะสูญและขาดทุนจากการค้ำประกัน มีมูลค่า 38,997 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่มีมูลค่า 30,212 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 29.07 (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2563) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าเงินกู้ด้านสินเชื่อ เนื่องจากสมาชิกที่เป็นหนี้ไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้ หรือไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาเงินกู้ได้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญและมีผลกระทบโดยตรงต่อการเงินของธนาคาร เพราะการชำระหนี้ล่าช้ากว่ากำหนด ทำให้มีปริมาณการค้างชำระหนี้สูง ซึ่งหมายถึง ต้นทุนทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้นในการดำเนินงาน มีค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงหนี้ที่ค้างชำระ

ปัจจุบันลูกค้ำรายคนมียอดเงินกู้ในอัตราที่สูงมากขึ้นทุกวัน เมื่อถึงกำหนดที่ต้องชำระหนี้ ลูกค้ำไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนด บางรายชำระหนี้ได้เฉพาะดอกเบี้ยแค่บางส่วน โดยไม่ชำระต้นเงิน ก่อให้เกิดดอกเบี้ยค้างนานเกิน 15 เดือน ตามวิธีปฏิบัติของธนาคาร พอถึงกำหนดชำระงวดถัดไป ทำให้ดอกเบี้ยมีจำนวนสูงเกินต้นเงิน เนื่องจากงวดที่ผ่านมาชำระได้แค่บางส่วน บางรายไม่สามารถส่งชำระได้เลย แม้แต่ดอกเบี้ย แต่กลับขอเงินเพิ่ม เพื่อชำระต้นเงินและดอกเบี้ยในส่วนที่ค้างชำระ ทำให้เกิดภาระหนี้ที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงสาเหตุที่ลูกค้ำส่งชำระหนี้ไม่ได้ตรงตามกำหนด เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริง และหาแนวทางป้องกันการก่อภาระหนี้ที่สูงมากขึ้นเรื่อย ๆ ของลูกค้ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการชำระหนี้ของของลูกค้ำผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาวิทยุโศล จ.ศรีสะเกษ
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ของลูกค้ำผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาวิทยุโศล จ.ศรีสะเกษ
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้ำผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาวิทยุโศล จ.ศรีสะเกษ

คำถามการวิจัย

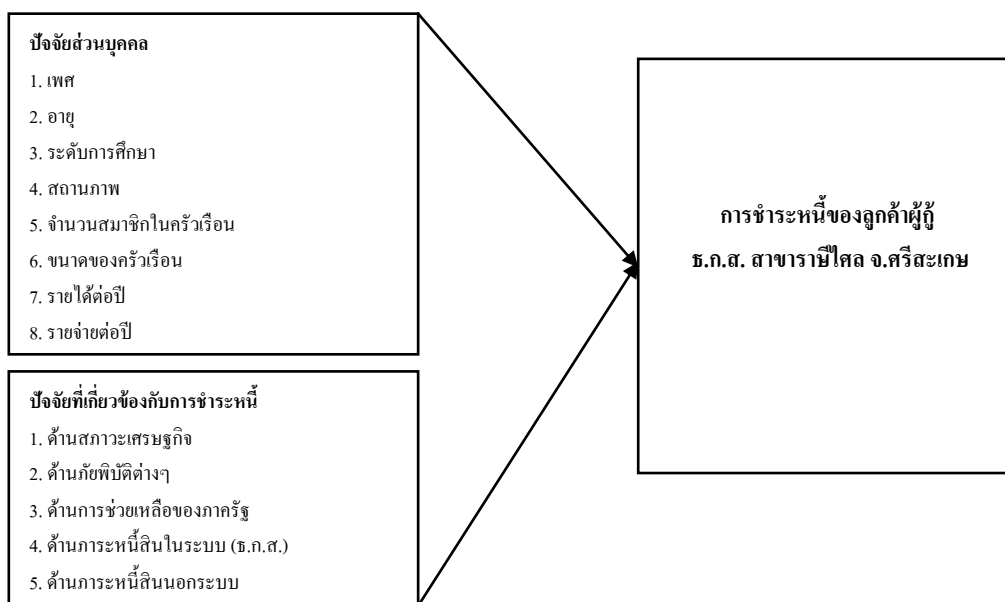
- 1) พฤติกรรมการชำระหนี้ของลูกค้ายู้ ธ.ก.ส. สาขารายไสล จ.ศรีสะเกษ เป็นอย่างไร
- 2) สาเหตุที่ลูกค้ายู้ ธ.ก.ส. สาขารายไสล จ.ศรีสะเกษ ไม่สามารถส่งชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนด คืออะไร
- 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้ายู้ ธ.ก.ส. สาขารายไสล จ.ศรีสะเกษ คืออะไร

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดของลูกค้ายู้ ธ.ก.ส. สาขารายไสล จ.ศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) ประวัติ ธ.ก.ส. บทบาท และวัตถุประสงค์
- 2) พฤติกรรมการชำระหนี้
- 3) ทฤษฎีแรงจูงใจ
- 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 5) กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดของลูกค้ายู้ ธ.ก.ส. สาขารายไสล จ.ศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) โดยใช้การวิจัยแบบสำรวจ

(Survey Research) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนแยกตามหัวข้อวิธีดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ลูกค้าผู้กู้ของ ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จังหวัดศรีสะเกษในปีบัญชี 2563 จำนวน 22,337 ราย (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2564) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 393 คน เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชากรที่ดีจึงสำรองไว้เพื่อป้องกันความผิดพลาด ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยศึกษารวบรวมและคัดแปลง ปรับปรุงจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ขนาดของครัวเรือน รายได้ต่อปี และค่าใช้จ่ายต่อปี เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended questions)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ จำนวน 25 ข้อ โดยใช้ตัววัดตัวแปรแบบอันตรภาค (Interval scale) วัดระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ใน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสถานะเศรษฐกิจ	จำนวน 5 ข้อ
2. ด้านภัยพิบัติต่าง ๆ	จำนวน 5 ข้อ
3. ด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ	จำนวน 5 ข้อ
4. ด้านภาระหนี้สินในระบบ (ธ.ก.ส.)	จำนวน 5 ข้อ
5. ด้านภาระหนี้สินนอกระบบ	จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการชำระหนี้ จำนวน 10 ข้อ โดยใช้ตัววัดตัวแปรแบบอันตรภาค (Interval scale) วัดระดับความคิดเห็น 5 ระดับ

โดยตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น ดังนี้

5	หมายความว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายความว่า เห็นด้วย
3	หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายความว่า ไม่เห็นด้วย
1	หมายความว่า ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3) การสร้างและทดสอบเครื่องมือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ใช้แบบสอบถามที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อรวบรวมข้อมูล และรายละเอียดต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม โดยให้เนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2) นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทุกด้าน โดยเขียนข้อความคำถามต่างๆ ให้สอดคล้องกับหัวข้อและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องพร้อมทั้งแนะนำและแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม

3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลอง (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุดจากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งจะคัดเลือกคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.7 ขึ้นไป (Nunnally, 1978) โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.987

4) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาภาษีไสล จ.ศรีสะเกษ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งได้จากการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจคือ ลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาภาษีไสล จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 400 คน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Date) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ เช่น บทความวารสาร ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต สารพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามที่ได้กลับคืน ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยวิธีการทางสถิติ 2 ส่วน ได้แก่

1) การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

1.1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)

1.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ และการชำระหนี้ ใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) การวิเคราะห์เชิงอนุมาน

2.1 สมมติฐานที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาภาษีไสล จังหวัดศรีสะเกษ โดยการใช้วิธีการทดสอบ t-test สำหรับข้อมูลที่จำแนกเป็น 2 กลุ่ม และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) สำหรับข้อมูลที่จำแนกมากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และเมื่อพบความแตกต่างจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบ LSD

2.2 สมมติฐานที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของ ลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขาวิทยุไศล จังหวัดศรีสะเกษ โดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษา

1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 – 51 ปีส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีสถานภาพสมรสมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 3 คนส่วนใหญ่มีขนาดครัวเรือนอยู่ในระดับกลางมีรายได้ต่อปี 100,001 – 300,000 บาท และมีรายจ่ายต่อปี 60,001 – 180,000 บาท

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ด้านสถานะเศรษฐกิจ เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 รองลงมาคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ด้านภาระหนี้สินในระบบ (ธ.ก.ส.) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 เป็นลำดับสุดท้าย

ด้านสถานะเศรษฐกิจ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นต่อน้ำมันราคาแพง เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 รองลงมาคือ ราคาผลผลิตตกต่ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 และ ขาดแรงงานในครัวเรือน เช่น เดินทางไปทำงานในเมืองหลวงหรือต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 เป็นลำดับสุดท้าย

ด้านภัยพิบัติต่างๆ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นต่อน้ำท่วม เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 รองลงมาคือ ภัยแล้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และ ไฟไหม้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 เป็นลำดับสุดท้าย

ด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นต่อ โครงการพักชำระหนี้ เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 รองลงมาคือ โครงการรับจำนำข้าวเปลือก เมื่อราคาผลผลิตต่ำเกินไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 และ โครงการฟายชะลอน้ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 เป็นลำดับสุดท้าย

ด้านภาระหนี้สินในระบบ (ธ.ก.ส.) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นต่อ หลักประกันไม่เพียงพอ กู้ต่อไม่ได้ เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 รองลงมาคือ พนักงานให้คำอธิบายไม่เหมือนกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 และ ใช้เวลานานกว่าจะได้รับเงินกู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 เป็นลำดับสุดท้าย

ด้านภาระหนี้สินนอกระบบ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นต่ออัตราดอกเบี้ยสูง เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รองลงมาคือ ความเสี่ยงสูง อาจเกิดภัยอันตรายจากพนักงานทวงหนี้ นอกระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และ เข้าไม่ถึงแหล่ง เงินทุนภาครัฐ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 เป็นลำดับสุดท้าย

3) ปัจจัยการวิเคราะห์การชำระหนี้ ผลการวิเคราะห์การชำระหนี้ พบว่า การชำระหนี้ไม่ได้ตาม กำหนดโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นต่อรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 รองลงมาคือ อัตราดอกเบี้ยสูงเกินไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 และ เลิกประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 เป็นลำดับสุดท้าย

4) การทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน และรายจ่ายต่อปีแตกต่างกัน มีการชำระหนี้แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จังหวัดศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านภัยพิบัติต่างๆ ด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ และด้านภาระหนี้สินนอกระบบ โดยด้านภาระหนี้สินนอกระบบส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จังหวัดศรีสะเกษเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านภัยพิบัติต่าง ๆ และด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ ตามลำดับ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านภัยพิบัติต่างๆ ปัจจัยด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ และปัจจัยด้านภาระหนี้สินนอกระบบ เป็นปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขา รามีสไล จ.ศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จ.ศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารามีสไล จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอันดับแรกคือ ปัจจัยด้านภาระหนี้สินนอกระบบ ดังนั้น ธนาคารควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ลูกค้าผู้กู้ในการบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายในครอบครัว โดยการบันทึกรายรับ – รายจ่ายประจำวันของครอบครัว เพื่อให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น รวมถึง การการให้ความรู้เรื่องต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตโดยการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการผลิต

รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาเมื่อลูกค้าผู้กู้มีปัญหาในด้านต่าง ๆ สามารถปรึกษากับธนาคารได้ตลอดทุกวันทำการ เพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับลูกค้า นอกจากสามารถเพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายแล้ว ลูกค้าผู้กู้ไม่จำเป็นต้องกู้หนี้สินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า ธ.ก.ส. และสามารถชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนด

2. ปัจจัยด้านภัยพิบัติต่างๆ ได้แก่ น้ำท่วม ภัยแล้ง และโรคระบาด เช่น เฟิลี๊ยะ แมลง ฯลฯ เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งปัจจัยด้านภัยพิบัติ เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ และไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า ดังนั้น ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จ.ศรีสะเกษ ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ต่างๆ เพื่อสอบถามและประเมินสถานการณ์ ความรุนแรงที่ลูกค้าผู้กู้ได้รับ เพื่อให้คำแนะนำหรือแจ้งข่าวสารนโยบายโครงการต่างๆ ของรัฐบาลที่ให้การช่วยเหลือผ่านธ.ก.ส.

3. ปัจจัยด้านการช่วยเหลือของภาครัฐ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส. สาขารายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากภาครัฐได้มีโครงการช่วยเหลือเกษตรกรมากมาย แต่ปัญหาสำคัญคือ เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงโครงการได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น ธ.ก.ส. ควรเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ให้ ข้อมูล และความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับโครงการแก่ลูกค้าที่เป็นเกษตรกรทุกคนอย่างทั่วถึง โดยการจัดกิจกรรมการ ประชาสัมพันธ์รั้งหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่รับผิดชอบของสาขารายีไสล จ.ศรีสะเกษ ในทุกครั้งที่มีการช่วยเหลือจากรัฐบาลเข้ามา

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายรัฐ ด้านเศรษฐกิจ เสนอแนะให้ รัฐบาลช่วยเหลือในด้านราคาน้ำมันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการลดภาระต้นทุนการผลิต เนื่องจากน้ำมันใช้เป็น ปัจจัยหลักของเครื่องจักรกลการเกษตร และเสนอแนะให้รัฐบาลลดอัตราดอกเบี้ย เพื่อลดภาระอัตราดอกเบี้ย ให้กับลูกค้าผู้กู้ เพื่อสร้างแรงบัลดาลใจการชำระหนี้ หรือมีโครงการที่ชำระหนี้ภายในเวลาที่กำหนด อาจจะเป็น การปรับลดดอกเบี้ยภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ได้ และเสนอแนะให้รัฐบาลมีการช่วยเหลือเกษตรกรอย่าง จริงจัง ในด้านภัยพิบัติเมื่อถึงฤดูกาล ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ทฤษฎีที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้พบเห็นได้อยู่ทั่วไป ควรมีการศึกษาทฤษฎีอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากกว่านี้อีก เพื่อให้ได้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนมากขึ้น ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารหรือเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับ ปัจจัยมูลเหตุต่อการไม่สามารถ ชำระหนี้ได้ตามกำหนดของลูกค้าผู้กู้ ธ.ก.ส.สาขารายีไสล จ.ศรีสะเกษ ควรจะเพิ่มเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล อาทิเช่น การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Participation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพิ่มเติมจากการใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว และ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต เพื่อการศึกษาข้อมูลในเชิงลึก เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริม คุณภาพชีวิตเกษตรกรรายย่อย ไม่ก่อให้เกิดหนี้เสียต่อไป

บรรณานุกรม

- ชนินทร์ พิทยาวิวิธ. (2534). **ตลาดการเงินในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. กรุงเทพฯ: วิ.อินเตอร์พริ้นท์.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์. (2563). **รายงานกิจการประจำปีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร**. กรุงเทพฯ: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์.
- ประวิทย์ แก้วตาทิพย์. (2559). **ภาระหนี้สินของลูกค้านายธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาแม่สาย จังหวัดเชียงราย**. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจณี บุญแดง. (2562). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้เงินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรด้านมะขามเทศ จำกัด**. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชรินทร์ มาบุญ. (2559). **ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรภูเวียง จำกัด จังหวัดขอนแก่น**. วารสารแก่นเกษตร, 44(4), 605 – 614.
- วรวิภา เทพทอง. (2552). **ตัวบ่งชี้พร้อมความขยายและคำพิพากษาที่สำคัญ**. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- วีรพัฒน์ สิงหะโรจน์. (2559). **ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้านายธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ ในจังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศุภกร อิ่มสุข. (2561). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผิดนัดชำระหนี้ของลูกหนี้เงินเชื่อสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน)**. การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมฤทัย บัวกิ่ง. (2560). **ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองสงขลา จำกัด**. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุรัสวดีบรรพตเสต. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้เงินเชื่อประชาชน ลูกค้านายธนาคารออมสิน สาขาอุบลราชธานีจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สุชาติ อยู่สุข. (2547). **วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุนทร มณีสวัสดิ์. (2533). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ : หนี้**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เสนีย์ ปราโมช. (2526). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โสภณ รัตนกร. (2539). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้านายธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาจอมบึงจังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อาริษาโพชนกุล. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตซ้ำระดับบัณฑิตเรียนชื่อเกษตรกรรช.ก.ส. สาขาระโนด
จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Alderfer, Clayton P. (1976). **ERG Theory of Motivation Clayton Alderfer's revision of Abraham Maslow**. New York : Harper and Row.

Maslow, A. H. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row.

McClelland, D.C. (1953). **Human Motivation**. New York: Camb